

TB pillugu nuna tamakkerlugu periusissiaq 2017-2021

Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, UPA17

Imai

.....	1
TB pillugu nuna tamakkerlugu periusissiaq 2017-2021	1
Aallaqqaasiut	5
Tunuliaqutaasoq	7
TB pillugu nuna tamakkerlugu periusissiaq 2017-2021-p ineriartortinneqarnera	9
2012-2016-imi TB-mik akiuiniarnerup killiffia.....	11
Peqqinnissaqarfimmi TB-mik aaqqissuussinerup killiffia	11
TB-p ukkatarineqartuarnerata killiffia – politikkikkut, inuiaqatigiittut innuttaasullu akornanni	12
Nappaammik siusissukkut suussusersiisarnerup killiffia – misissugassanik tigusinermi nappaammillu suussusersiiniarnermi periaatsit pitsaanerpaat tunngavigalugit	13
Kinguneqartumik nakorsaasersuilluni katsorsaasarnerup katsorsaanermillu nakkutiginnittarnerup killiffii	15
Tamakkiisumik kinguneqarluartumillu tunillatsissimasinnaasunik paasiniaanerup killiffia	17
Malittarinninnerup nakkutilliinerullu killiffii	17
Ililinniaqqittarnerup ilisimatusarnissamullu kaammattuisarnerup killiffii.....	18
Anguniagaq.....	20
Aaqqissugaaneq, siulersuineq aqutsinerlu	21
Peqqinnissaqarfimmi TB pillugu suliaqarnerup aaqqissuunneqarnissaa.....	21
Suliaqarfiit akimorlugit avataaneersunillu suleqateqarneq	22
Peqqinnissaqarfimmi aaqqissuussineq	22
Peqqinnissaqarfiup avataani aaqqissuussineq	23
Pitsaaliuineq	24
Eqikkaaneq	25
Siusissukkut nappaammik suussusersiinissamik qulakkeerinninnissaq	25
Siusissukkut nappaammik suussusersiineq	25
IGRA/Quanteferon-imik atuineq	25
Laboratoria	26
Tarrarsuineq	26
Tunillatsissimasinnaasunik paasiniaaneq aamma ulorianartorsiortunik siunnerfilimmik misissuineq	27
Suliniutit nutaat nappaammillu suussusersiinermi allannguinerit eqikkaarneqarnerat.....	27
Nakorsaasersuilluni katsorsaaneq tunillannartunillu nakkutiginninneq	28
TB-mik tuniluuttumik katsorsaaneq.....	28

TB-mik suli napparsimalissutaanngitsumik katsorsaaneq.....	28
Malittarisassanik malinnittarnerup katsorsaanermilu iluatsitsisarnerup annertusarneqarneri	29
Tunillatsissimasunik nakkutilliineq - inummut illersuutit aamma tunillaassuisunik immikkoortitsinissamut periarfissat	29
Suliniutit nutaat nakorsaasersuillunilu katsorsaanermi allannguinerit eqikkaarneqarnerat	30
Malittarinnineq nakkutilliinerlu.....	30
Napparsimasunik nalunaarsuiffimmi allattuisarneq	30
Isissutissat.....	30
Akiuussutissamik kapitineq	30
Paasissutissanik katiterineq	30
Inuup inissisimaffianut nalunaarsuineq	31
Ilitersuineq siunnersuinerlu.....	31
Takussutissat.....	31
Suliniutit nutaat aamma malittarinninnermi nakkutilliinernilu allannguinerit eqikkaarneqarnerat ...	32
Meeqqani inuusuttunilu TB-p atugaanera	32
Akiuussutissamik kapitineq	33
Meeqqanik TB-qartunik katsorsaaneq.....	33
Suliniutit nutaat aamma meeqqat inuusuttullu TB-qartut pillugit suliaqartarnermi allannguutit eqikkaarneqarnerat.....	33
Ilinniagaqaqqinneq ilisimatusarnerlu.....	33
TB pillugu pikkorissaanerit	34
Ilinniartitsinermi paasititsiniaanermilu atortut.....	34
TB-mik ilisimatusarnerup ikorfartorneqarlunilu ajornaannerulersinneqarnera.....	34
Ilinniagaqaqqinnissamut ilisimatusarnissamullu suliniutinik eqikkaaneq allannguuteqartitsinerlu	34
Aningaasaqarneq.....	35
Missingersuutit	36
Naggasiutigalugu oqaaseqaat	37
Atuakkat naqitallu najoqqutarineqartut	38

Naalisaanerit atorpeqartut

Eqeersimaartumik TB-qartoqarneranik paasiniaaneq: inunnik TB-mik tunillatsissimanerminnik imaluunniit nappaateqarnerminnik ilisimasaqanngitsunik paasiniaaneq

Tappiorannartut misissornerisigut nappaammik suussusersiineq: allisitsiummut tappiorannartunillu misissuinermut tunngatillugit ataatsimut taaguutaasoq

BCG vaccine: Bacillus Calmette-Guérin, TB-mut akiuussutissaq

DOT: Toqqaannartumik nakkutiginnilluni katsorsaaneq

GeneXpert: misissueriaaseq, tassani PCR atorlugu misissueqqissaarnikkut TB-p tappiorannartuisa DNA-vi misissoqqissaarneqartarput.

Aallaavittut-TB-qartoq: TB-qarluni napparsimasooq tunillatsissimasinnaasunik paasiniaanermi aallaavigineqassaaq. Tunillatsissimasinnaasunik paasiniaanermi inummik TB-mik nappaatilimmik nutaamik nassaarnermi nutaaq taanna aallaaviulissaaq nutaaq tunillatsissimasinnaasunillu paasiniaaneq nutaaq aallartinneqassalluni.

Interferon Gamma Release Assay (IGRA)/quanteferon: aaversinneq TB-p akiuussutissalertissimanermik takutitsisoq.

TB-mik sulii napparsimassutigilinngisaminnik tunillatsissimaneq: Inuk TB-mik tunillatsissimasooq sulili TB-mik nappaateqalinngitsooq.

Allisitsiut: qisip TB-p tappiorannartuinik imaqarnerooq misissorneqarnera

TB-mik nappaateqaleriasaarneq: TB aak imaluunniit qinersit aqutugalugit puat avataanut siaruaassimasooq

Paasiniaanani TB-qartumik paasisaqarneq: napparsimasup ippigisaqarluni peqqinnissaqarfimmut saaffiginninneratigut TB-qartoqarneranik paasisaqarneq.

PCR: nappaammik suussuserseriaaseq, tassani qiseq TB-p DNA-vanik misissuisooqartarpoq

Pipaluk: peqqinnissaqarfiup telemedicinimut atortua

Pulmonal TB: Puatsigut TB-qarneq

SSI: Statens Serum Institut

TB: Tuberkulose

WHO: World Health Organisation/ Nunat tamalaat akornanni peqqinnissaq pillugu suliniaqatigiiffissuaq

TB pillugu nuna tamakkerlugu periusissiaq 2017-2021 Nunatsinni Nakorsaaneqarfik aammalu Peqqinnissaqarfimmi TB pillugu aqutsisoqatigiit ataqatigiissaarisooqatigiillu suleqatigalugit Peqqissutsimut Naalakkersuisooqarfimmi suliarineqarpoq.

Aallaqqaasiut

Tuberkulose (TB) Kalaallit Nunaanni qangali nappaataasoq ilisimaneqarpoq. 1955-imi TB-mut akiuniarluni suliniuteqarneq annertoq aallartinneqarsimavoq ukiullu qulit ingerlareerneranni iluatsitsiffiusimalluni, tamatuma kingorna TB-qartut 90 %-inik ikileriarsimapput. Taamanikkut katsorsaasoqartarnissaa eqqarsaatigalugu sanatoriat sananeqarsimapput aamma TB-qartoqarneranik misissuiniarniarluni umiarsuaq sineriammi najugaqarfinnut mikinerusunut angalatinneqartarsimavoq. 1980-ikkunni kikkut tamarmik qularinngilaat TB-mik nappaateqalartarneq aqunneqarsinnaalersoq siunnerfeqartumillu suliniuteqarneq unitsinneqarluni. Tamatuma kinguneranik TB-mik nappaateqalersut 1990-ikkut ingerlaneranni amerliartoqqilersimapput, taamaalillutillu ukiumi 2010-mi amerlanerpaasimallutik. Nappaatigineqarnerulereratigut nappaat soqutigineqaqqilerpoq, 2007-imilu TB-mik katsorsaasarnissamut taassuminngalu pitsaaliuinissamut periusissiaq (nutaaq) saqqummiunneqarluni. Tassa maanna periusissiarineqartoq periusissiat pingajorivaat siusinnerusukkullu suliniutaasimasut eqqarsaatigalugit malitseqartitsinerulluni.

WHO-mi immikkut ilisimasalinnit inassuteqaatit

Peqqissutsimut Naalakkersuisup Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup kissaateqarneratigut WHO-mi immikkut ilisimasallit qinnuigai Kalaallit Nunaannut tikeraaqqullugit. Tikeraartitsinermi siunertarineqarpoq TB-mik pitsaaliuinermi akiuniarnermilu immikkuualuttunik aalajangersimasunik immikkut ilisimasallit arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsut misissuitinneqarnissaat kiisalu nunanit allanit misillitakkat pitsaasut tunngavigalugit inassuteqaatinik pissarsiniarnissaaq. Tikeraartoqarneq pivoq ullut 4.-10. juni 2016, tassani immikkut ilisimasallit Tasiilaq, Kulusuk, Nuuk Qeqertarsuatsiaallu eqqaanni rubinisorfik pulaarpaat. WHO-mit aallartitat tassaapput Dr. Masoud Dara aamma Dr. Andrei Dadu, Statens Serum Instituttimeersoq dr. med. Troels Lillebæk aamma Dansk Lungeforeningimeersoq dr. med. Ole Hilberg. Tikeraarneq tunngavigalugu immikkut ilisimasallit nalunaarusiorsimapput arlalinnik inassuteqaatitalimmik¹. WHO-mik suleqateqarneq qangali attanneqarpoq. Taamatut assingusumik tikeraartoqarsimavoq aamma 2010-mi aasakkut periusissiap kingulluip suliarineqannginnerani nalunaarusiaq inassuteqaatitalik allanneqarsimavoq.

Sakialluut TB pillugu nuna tamakkerlugu periusissiaq 2017-2021

Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfiup, Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup aamma Peqqissutsimut Pitsaaliuinernullu Aqutsisoqarfimmi TB-mik aqutsisut ataqatigiissaarisullu suleqatigiinnerisigut periusissiaq manna suliarineqarpoq. WHO-mit aallartitat tikeraarneranni nunatsinnit peqataatitaqartunit tamanit sinniisuusut peqataapput. Aamma periusissiami matumani piviusorsortumik suut allanngortinneqarsinnaanersut ilanngunneqarsinnaanersullu eqqarsaatigalugit inassuteqaatit pissarsiarineqartut peqataasut oqaluuseralugillu nalilersorsimavaat. Tassa periusissiami tunngavigineqarput kingullermik periusissiap atuunnerani misillitagarineqarsimasut aamma nunatsinni pissutsit immikkut ittut, tassaasut nunap ilusaa, aningaasaqarneq inuttullu atukkat.

Periusissiami matumani immikkut sammineqarput suliniutit peqqinnissaqarfimmi isumagineqarsinnaasut ilisimaneqarlunilu peqqinnissaqarfiup kisimi iliuseqarneratigut kinguneqarluartumik TB akiorneqarsinnaanngitsoq. TB nappaataavoq inuttut atukkanut attuumassuteqarluinnartoq. TB silaannakkut tuniluuttarpoq. Tassa inigisami silaannaap pitsaassusaa silaannarissaasarsinnaanerlu pingaaruteqarluinnarput. Aamma inuttut atukkat

¹ Ilanngussaq: Tuberculosis prevention, control and care in Greenland, WHO

aningaasaqarnerlu tuniluuttoqarnissaanut sunniuteqarluinnartarput, soorlu ineqarnermi pissutsit ajortut, piitsuussuseq inissaqarpiangitsumilu najugaqartorpassuit eqqarsaatigalugit. Tamakku periusissiami matumani immikkut pingaartillugit sammineqanngillat, tassaappulli ukiut qulit qaangiuppata TB-p suli taama annertutigisumik nappaataasinnaaneranut aalajangiisuulluinnartussat. TB-mik akiuiniarnissamut aamma periusissiami matumani anguniagassanut apeqqutaavoq ineqarnermut tunngassutillit, peqqissuunissaq eqqiluisaarnissarlu, ilinniartitaaneq suliffissaaleqinerlu pillugit suliaqarfinit allanit aamma suliniuteqartoqarnissaa. Politikerit, qitiusutut oqartussaasut, peqqinnissaqarfiup innutaasullu namminneq sivisuumik ataavartumillu suliniuteqarnerisigut TB-qartartut ikilisinneqarsinnaapput.

Tunuliaqutaasoq

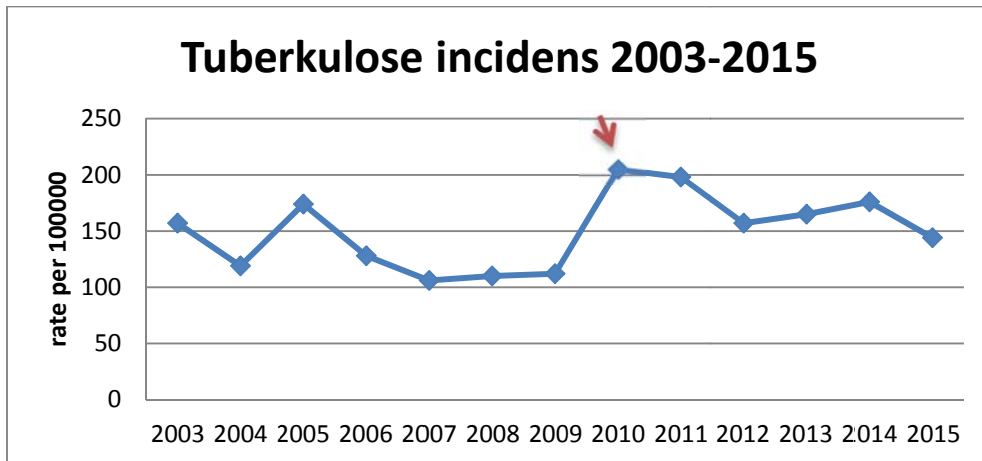
- TB-qartut 1990-ikkunni ikittuaraasimapput 2010-lli tungaanut amerliartoqqilersimallutik, tamatuma kingorna ikileqqilaarsimapput, taamanili amerlassusaat imatut niqueqqissimangilaq - sulili amerlavallaarlutik. TB-qalersunit nutaanit amerlanerit sumiiffinni aalajangersimasuniinnerupput nunanilu ineriartortitani amerlanerit TB-qartut qaffaseqatigalugit

TB tappiorannartumik puannut amerlasuutigut ajoquusiartumik pissuteqartarpoq. Inunnit puammikkut TB-qartunit TB kuseriarnerit aqcutigalugit inunnit allanut tuniluuttarpoq, tassa quersornikkut, tangajornikkut qisikkullu. TB-p timip pisatai sulluunniit nappaateqarfiulersissinnaavai, puakkulli TB-qarnej kisimi tunillaassuussinnaavoq (1). TB pitsaaliorneqarsinnaallunilu katsorsarneqarsinnaavoq. Katsorsaasoqassappat nappaat piffissaagallartillugu paasineqartariaqarpoq, tassa TB katsorsarneqangippat timip pisatai annertuumik ajoquserneqarsinnaapput imaluunniit toqussutaasinnaavoq. TB-p ilisarnaatai annikissinnaasarmata nappaateqarneq paasiuminaassinnaavoq, pingaartumik meeqqanut tunngatillugu ilisarnaatit aalajangersimasuuneq ajorput. TB-mik misissuineq katsorsaanerlu pisariuvoq, sivilunilu akisullunilu. Nakorsaasersuilluni katsorsaaneq qaammatini arfinilinniit qulingiluanut sivilussuseqartarpoq ukiunilu marlunni malitseqartitsilluni nakkutigineqartariaqarluni. Sapaatit akunnerini marlunni kinguneqarluartumik katsorsaareernermit tuniluuttoqarunnaarnissaa naatsorsuutigineqartarpoq (2).

2004-miit 2007-imut Kalaallit Nunaanni inuttut atugarisat suut TB-mik nappaateqalersarnermut attuumassuteqarnerat pillugu misissuisoqarpoq. Misissuinermit angusat takutippaat innuttaasut inuttut atugarliornerpaasut TB-mik nappaateqalernissamat qaninnerusarnertut. Makku TB-mik nappaateqalernissamat qaninnerusutut nalilerneqarput: nunaqarfimmi najugallit kuinnartumik imeqangitsut, uffarfeqangitsut kuutsittakkamillu perusersartarfeqangitsut, suliffeqangitsut inuillu tupamik imigassamillu annertuumik atuisut (3). Misissuisimanerittaaq allat takutippaat ineqarnermit pissutsit ajortut, piitsuussuseq inissaqarpiangitsumilu inuppasuit najugaqatigiippata tuniluuttoqarnissaanut sunnuteqartartut (3–5)

TB ukiorpassuarni Kalaallit Nunaanni ajornartorsiutaasimavoq. Piffissami 1955-imiit 1965-imut siunnerfilimmik suliniuteqarluartoqarneratigut TB-qartut 90 %-inik ikilissineqarsimapput. Tamatuma kingorna isumaqartoqalerpoq tuniluuttoqaratarsinnaanera aqunneqarsinnaalersoq suliniuteqarnerlu unitsinneqarluni. Tuniluuttoqarnerali allanguuteqangilaq, akerlianilli nappaat tuniluutiqilluni. Tassa TB-qartut amerliartoqqilersimapput, taakkulu ikilissarneqarnerat ajornakusoorsimalluni.

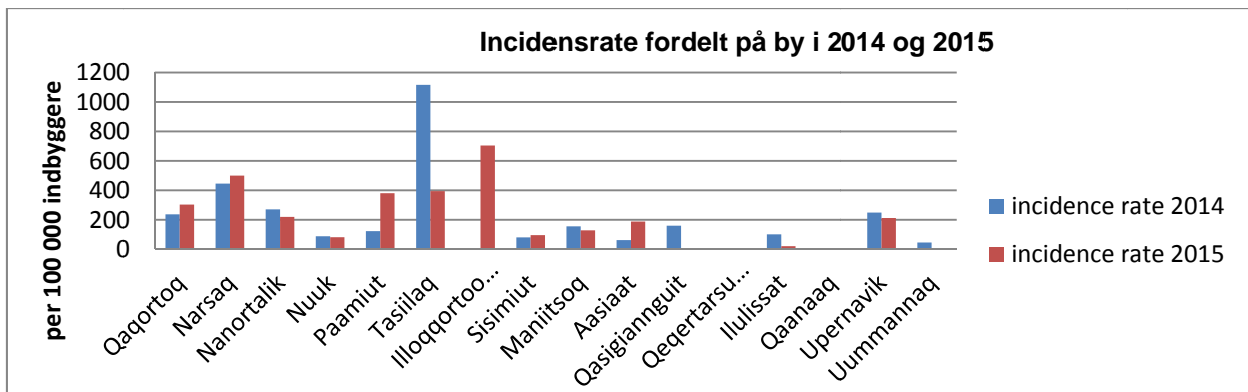
Piffissami 2003-15-imi inuit 100.000-iugaangata TB-qartut amerlassusaat

Takussutissiaq 1: TB-qalersut nutaat 2003-2015

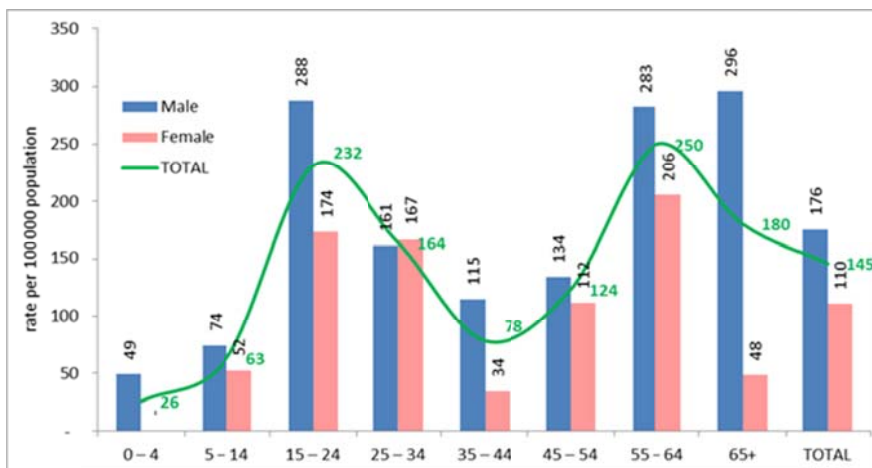
Takussutissiaq 1-imi takutinneqarpoq piffissami nutaajunerusumi ukioq 2010 tassaasoq innuttaasut ataasiakkaat tuniluuttumik TB-qarfiginerpaasaat.

Takussutissiaq 2-mi takuneqarsinnaavoq TB-qartut amerlassusaat illoqarfimmiit illoqarfimmut nikerartut, aammali ukiumiit ukiumut nikerartartut.

Takussutissiaq 2: TB-qalersut nutaat illoqarfinnut agguataarlugit

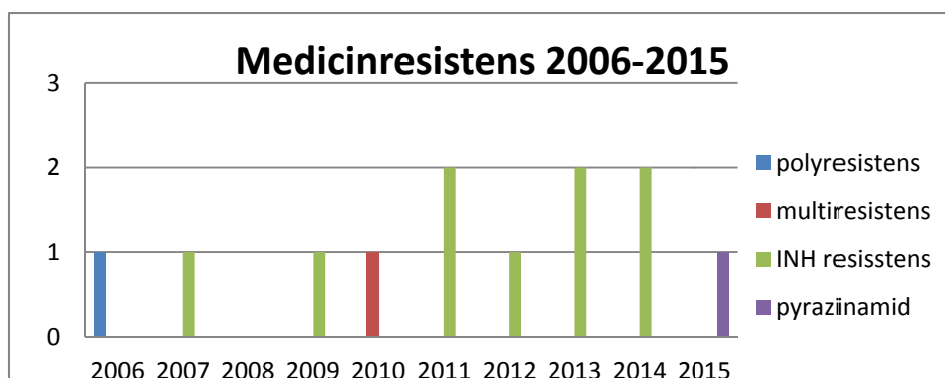
1990-ikkut aallartinneranni TB-qartut amerliartornerannut pissutaasinnaavoq nunaqarfinni tuniluuttumik nappaalasoqalaarsimanera. Ukiuni kingullerni TB-qalersutut nalunaarutigineqartut illoqarfinneresuullutillu nunaqarfinnersuupput, taamalu innuttaasut nappaammik malinneqarlutik. TB-qalersutut nalunaarutigineqartut affangajaat tuniluuttumik nappaateqarput. Tassa nappaat kingusissumik suussusersineqarsimavoq aamma tuniluussinnaanera taamaasilluni annertusimalluni.

Takussutissiaq 3: TB-qartut suaassusaat ukiuilu malillugit agguataarsimanagerat

Takussutissiaq 3-mi takutinneqarpoq TB-qartutut nalunaarutigineqartut amerlanerpaaffinnut (peaks) marlunnut avissimanagerat. Siulliup takutippaa 15-24-nik ukiullit akornanni nappaateqartut amerlanerpaasut tullialatu takutillugu inui 55-it sinnerlugit ukiullit akornanni nappaateqartut amerlanerpaasut. Ukiqqortusiartorneq malillugu TB-qalersartut amerliartortarnerat naatsorsuutigilluarneqarsinnaavoq, tassa TB napparsimassutaanani timimiissinnaagami piffissallu ingerlanerani napparsimassutaalersinnaalluni. Ernumanarpoq inuusuttorpasuit aamma tunillanneqarsimanagerat. Inuusuttut amerlaqisut tunillanneqarsimanagerisa takutippaat innuttaasuni tunillaasuuttoqarnera.

2010-mi inuk ataaseq TB-qarsimavoq nakorsaatinut assigiinngitsunut akiuussinnaasumik aamma ikittuaqqat nakorsaammut ataatsimut akiuussinnaasumik TB-qarsimapput, tamanna takussutissiaq 4-mi takutinneqarpoq.

Takussutissiaq 4: Nakorsaatinut akiuussinnaasut 2006-2015

TB pillugu nuna tamakkerlugu periusissiaq 2017-2021-p ineriartortinneqarnera

Immikkoortumi tullermi Sakiilluut TB pillugu nuna tamakkerlugu periusissiaq 2012-2016-ip Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmit suliarineqartup killiffia sammissavarput. Taamaaleriarluta

periusissamut matumunnga tunngatillugu anguniagaasoq immikkoortup tulliani sammissavarput. Tamatuma kingorna piffissami periusissiamik suliaqarfiusussami TB pillugu suliniutigineqartussa q immikkoortup tulliani nassuiaateqarfigissavarput. Naggataatigut aningaasaqarneq pillugu sammisaqassaagut kiisalu inaarutaasumik oqaaseqaatit aammalu siunissami periarfissaasinnaasut sammineqassapput.

2012-2016-imi TB-mik akiuiniarnerup killiffia

Nuna tamakkerlugu sakialluut TB akiorniarlugu 2007-miit 12-imut iliuuseriniakkatut siunniussani pingaarnertut sammineqarsimasut tassaapput paasititsiniaanerunissaq, peqqinnissaqarfimmi sulisut ilinniarteqqinneqarnissaat aamma TB-mik misissuinissamut katsorsaanissamullu tunngatillugu suliniuteqarnerup annertusarneqarnissaa.

Sakialluut TB akiorniarlugu 2012-imiit 16-imut nuna tamakkerlugu iliuusissatut siunniussami Kalaallit Nunaanni TB-mik pitsaaliuiniarluni akiuiniarlunilu qitiutillugit suliassat assigiinngitsut toqqarneqarsimapput. Assigiinngitsunik qaffasissusilinnik suliaqartoqarsimavoq, tassani TB-mik aqutsisut ataqatigiissaarisullu suliamik malinnaallutillu aaqqiissuteqartarsimapput. Suliniutaasut ukuninnga qulequtsigaasimapput:

- Peqqinnissaqarfimmi TB-p aqqiissuussaanera
- TB-p ukkatarineqartuarnera – politikikkut, inuiaqatigiittut innuttaasullu akornanni
- Nappaatip siusissukkut suussusersineqarnissaa – misissugassanik tigusermi nappaammillu suussusersiniarnermi periaatsit pitsaanerpaat tunngavigalugit
- Kinguneqarluartumik nakorsaasersuilluni katsorsaaneq katsorsaanermillu nakkutiginninneq
- Tamakkiisumik kinguneqarluartumillu tunillatsissimasinnaasunik paasiniaaneq
- Malittarinneq nakkutilliinerlu
- Ilinniagaqarinnissaq ilisimatusarnissamullu kaammattuineq.

Qulaani pineqartut iluini suliniuteqarnerup killiffia Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup sularisimavaa Kalaallit Nunaata tungaanit isigalugu TB-mik pitsaaliuinermi akiuiniarnermilu naammassiniagassanik periarfissanillu siunnersuuteqarniarluni.

Peqqinnissaqarfimmi TB-mik aqqiissuussinerup killiffia

- **TB akiorniarlugu nuna tamakkerlugu nunallu immikkoortuini suleqatigiit ingerlanerat**

TB akiorniarlugu nuna tamakkerlugu suleqatigiit tassaasut Dronning Ingridip Napparsimmavissuani nakorsaaneq TB-mik immikkut ilisimasalik aamma peqqissaasoq nuna tamakkerlugu TB-mik immikkut ilisimasalittut akisussaasoq nakorsaattortinneqartunut immikkoortortaqarfimmeersuullutillu ambulatoriameersuupput. Kujataanut Tunumullu tunngatillugit TB-mik immikkut ilisimasalimmik peqqissaasoqarsimavoq. Peqqissaasup TB-mik immikkut ilisimasallit suliassat allaaserineqarsimapput. Upernavimmi, Aasianni, Sisimiuni, Maniitsumi Paamiunilu TB-mut tunngatillugu ataqatigiissaarisunik aalajangersimasunik sulisoqartarsimavoq. Ilulissani, Qasigianguani, Narsami Nanortalimmilu piffissat ilaanni TB-mut tunngatillugu ataqatigiissaarisumik aalajangersimasumik sulisoqartarsimavoq. Uummannami TB-mut tunngatillugu ataqatigiissaarisussamik pissarsisoqarsinnaasimangilaq, tassunga taarsiullugu peqqinnissamut ikiorti TB-mut tunngatillugu sulisorineqarsimavoq. TB-mut tunngatillugu ataqatigiissaarisutut suliassat inerisarneqarsimapput.

TB akiorniarlugu nuna tamakkerlugu suleqatigiit Nuummi TB-mik nappaatillit pillugit suleqatigiissimapput aamma nakorsaaneq TB-mik immikkut ilisimasallip imaannaangitsumik TB-mik misissuinissat, nappaammik suussusersiinissat katsorsaanisallu pillugit nunap immikkoortuini TB pillugu suleqatigiit ilitsersortarsimavai. Nuna tamakkerlugu TB-mik immikkut ilisimasalittut peqqissaasup peqqinnissaqarfimmi sulisut TB-mut tunngatillugu malittarisassanik ingerlatseriaatsinillu ilitsersuuttarsimavai.

Nakorsat paarlakaannerujussuat pissutigalugit nunap immikkoortuini suleqatigiinnut nakorsat TB-mik immikkut ilisimasallit peqataatinniarneqarnerat unammillernartuusimavoq.

Nunap immikkoortuini peqqissaasut TB-mik immikkut ilisimasallit najukkani TB-p qanoq atugaanerani paasititsinnaasarsimapput aamma nunap immikkoortuini TB-mik ataqatigiissaarisunut nakorsanullu ilisimasalittut ilitsersuisarsimapput. Illoqarfinnut/ nunaqarfinnut ikiorserneqarnissamik pisariaqartitsisunut angalasinnaasoqartarsimavoq. Nunap immikkoortuini TB-mik ilisimasalittut peqqissaasut suliassarisimavaat nakorsartitsinerit, allaffissorneq ilinniartitsinerlu, taakkununga ilanngullugit TB-mik nakkutiginninneq, misissuineq, misissueqqinneq, tunillatsissimasunik paasiniaaneq, pitsaaliuineq aamma sulilerlaanut TB-mik ilisarititsineq. Tamatumunnga ilaatigut skype aamma Pipaluk atorneqarsimapput.

Suliassat assigiinngitsorpasuit sularinaraanni pisariaqarpoq najukkami pisortarisamit tapersorsorneqarnissaq, nuna tamakkerlugu TB-mik ilisimasalittut peqqissaasup nammineersinnaassuseqarluarnissaa aamma sulianut tunngatillugu ilitsersuisarnissaa.

Kalaallit Nunaanni illoqarfiit tamarmik periarfissaqarsimapput peqqissaasumik imaluunniit assistentimik TB-mut tunngatillugu ataqatigiissaarisunnngortitsinissamat, taassuma suliassat allat saniatigut isumagisarsimavai TB-mut atatillugu suliassat allat, tassa nappaatip suussusersinissaa katsorsagassanillu nalilersuisarneq eqqaassanngikkaanni. Suliassanut ilaasimapput TB-mik tunillatsissimasunik paasiniaaneq, najukkami misissuinerit, katsorsartittunik nakkutiginninnerit, sulilerlaanut TB-mik ilisarititsinerit pitsaaliuinerlu, aamma ilinniartitsinermi paasissutissiinnermilu skype Pipalullu atorneqartarsimapput. Taamatut suliaqarneq qaffasissumik pitsaassuseqarnermit qularnartupilussuarmik amigartumillu suliaqartarnermut kipiffeqanngitsumik ingerlanneqarsimavoq. TB-mik ataqatigiissaarisartut tamarmik suliarnikk aaqqissuussinissamat tunngatillugu pitsaanerpaamik sulisarnissaminut aamma napparsimasut qanoq innerinik misissueqqissaartarnissaminut pisariaqartissimavaat piginnaanngorsaqqinnissaq, suliatigut ilitsersuunneqarnissaq, isumasioqateqartarnissaq misilittakkanillu avitseqatigiittarnissaq.

TB-p ukkatarineqartuarnerata killiffia – politikikkut, inuiaqatigiittut innuttaasullu akornanni

- **TB pillugu nuna tamakkerlugu iliusissanik siunniussisartoqatigiit**

Nunatsinni Nakorsaaneqarfik TB pillugu nuna tamakkerlugu iliusissanik siunniussisartoqatigiinnut piffissami tassani siulittaasuutitaqarlunilu allatsit atorneqarsimavoq, tassa TB pillugu suliaqarfimmi naalakkersuisoqarfiit kommunillu suleqatigiinnerisa qulakkeerneqarnissaat siuarsarneqarnissaallu siunertaralugu. TB-mut tunngasut politikikkut ingerlatsinermillu sulialinnit ilisimaarineqalernissaat suleqatigiinnikkut erseqqinnerulersinneqassa at siunertaasimavoq. Piffissami tassani pingasoriarluni ataatsimeeqatigiittoqarsimavoq. Iliusissanik siunniussisartoqatigiit taakku siunertarineqartutut iluatsinngitsoorput, tassa susasaqartut assigiinngitsut naapeqatigiitsikkuminaassimagamik.

- **Attaveqatigiinneq ataatsimoorlunilu iliuuseqarneq**

Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup nittartagaq www.tuberkulose.gl piffissami ineriartortissimavaa Kalaallit Nunaanni TB pillugu ilisimatitsissuteqartarniarluni, nittartakkami ilaatigut TB pillugu filmi paasititsiniutaasoq takuneqarsinnaavoq aamma Kalaallit Nunaanni TB pillugu nalorsitsaarisooqartarpoq. Filmii paasititsiniutaasoq inuusuttunik ukkatarinnittoq sularineqarsimavoq. Nunat tamalaat TB-mik ulloqartitsineranni illoqarfinni TB-mut tunngatillugu

peqqissaasoqarfiusuni/ TB-mik ataqatigiissaarisooqarfiusuni paasititsiniaasoqarsimavoq. Taakkununga atatillugu atorineqartussanik Nunatsinni Nakorsaaneqarfik nioqqutissanik nittarsaassinnermut akisussaasuvoq. TB pillugu meeqqat atuarianni nukarlernut atuakkiat "Taamani Inuk Tuberkoloseqalermat" aamma atuartunut akullernut "Misigssût, 1950-ikkunniit ullumimut Kalaallit Nunaanni TB-mut akiuiniarneq" ineriartortinneqarsimapput

Iliusissanik aalajangersimasunik siunniussineq angusanillu nalilersuineq misilinneqarsimangilaq. Oqaatigineqartartut tunngavigalugit paasisitsiniaaneq, innuttaasut akornanni nappaat TB pillugu paasisat annertunerulernerannik nappaammullu sooranerup annikillisinneqarsimasinnaanerani kinguneqartoq paasinarpoq.

Nappaammik siusissukkut suussusersiisarnerup killiffia – misissugassanik tigusinermi nappaammillu suussusersiiniarnermi periaatsit pitsaanerpaat tunngavigalugit

- **TB-qartoqarneranik paasiniaaneq**

Piffissami 2012-15-imi TB-qalersut nutaat 86,2-92,9 %-ii puammikkut TB-qartuupput aamma TB-qalersunit nutaanit 72-81,5 %-it akornanniittunut tunngatillugu tappiorannartumik misissuisimaneq tunngavigalugu nappaataat suussusersineqarsimapput.

2012-imi puammikkut TB-qalersut nutaat akornanni 48,6 %-iisa nappaateqarnerat paasineqarpoq allisitsiut atorlugu misissuinikkut, tamatuma kingorna taamatut paasineqartut ikileriarsimapput 2015-imilu puammikkut TB-tut akornanni allisitsiut atorlugu paasineqartut 41,1 %-iusimallutik. Nalinginnaasumik TB-qartunik paasisaqartoqartarpoq, napparsimasup napparsimasutut misiginini tunngavigalugu peqqinnissaqarfimmut saaffiginninneratigut.

Allisitsiut atorlugu paasineqartut suli amerlasuupilussuupput, tamatuma takutippaa nappaatip siusissukkut suussusersineqarnissaanut iliuusissanik ineriartortitsinissaq pingaaruteqartoq. Pingaaruteqarluinnarpoq peqqinnissatigut sullissisut TB-p ersiutaanik suussusersiisinnaanerisa qulakkeerneqarnissaa namminerlu peqqinnissaqarfimmut saaffiginnittoqarnerani misissuisarnissaa. Aamma pisariaqarpoq inuit namminneerlutik peqqinnissaqarfimmut saaffiginninneq ajortut ujartorniarlugit eqeersimaartumik TB-qartoqarneranik paasiniaasarnissaq sapinngisamillu nappaammik siusissukkut suussusiisarnissaq.

- **GenXpertimik/ PCR-mik atuineq**

2013-imi qisit misissugassatut tigusat atorlugit TB-p dna-vanik misiueqqissaartarniarluni GenXpert pisiarinqarsimavoq. Qisit misissugassat tamarmik misissorneqarnissaat siunertaralugu Nuummi qitiusumik laboratoriamut nassiunneqartussaapput. Misissugassat allat tappiorannartuisa nakorsaatinut akiuussinnaaneri misissortinniarlugit imaluunniit ipiutaasat misissortinniarlugit Danmarkimut nassiunneqartarput .

Angusat:

GeneXpertip TB-mik misissuinnermut atorineqartarnerata iluaqutarivaa nalunaaquttap akunnerini marluinnarni misissuisoqartarnera aamma misissukkap Nuummi qitiusumik laboratoriamut tunniunneqarnerata kingorna sukkasuupilussuarmik akissuteqartoqartarnera. GeneXpertip tappiorannartoqarneranik uppersaaniarluni taamaallaat atorineqartarnerata ulorianaqutqigivaa nappaammik naammattuunngitsoorsinnaanera taamalu nappaat kingusinnerusukkut atugaalersinnaalluni. Tamatumunnga pissutaavoq tappiorannartut napparsimalissutaasinnaasut

GeneXpertip takutissinnaasai annertugisassaanginneri. Malussajassuseq annertusitinniarlugu nappaammik suussusersiinissamut misissugassat pingasut atorreqartarsimapput.

Puammikkut TB-qartut aamma puammikkut puammilu avataasigut TB-qartut (tamarmik) misissuiffigineqarneranni nappaateqarnermik misissuinermi angusat

	2012 (n=82)	2013 (n=88)	2014 (n=83)	2015 (n=69)
PCR-imik paasineqartut amerlassusaat (%)	3 (3,7)	46 (52,3)	60 (72,3)	49 (71,0)
Allisitsiut atorlugu misissuinermi nappaatillit paasineqartut, amerlassusaat (%)	40 (48,8)	33 (37,5)	28 (33,7)	26 (37,7)
Misissuinermi nappaatillit paasineqartut, amerlassusaat (%)	61 (74,4)	52 (59,1)	48 (57,8)	38 (55,1)

GeneXpert nakorsaatinut akiuussinnaassuseqarneq takuniarlugu atorreqarsinnaangilaq. Tamanna takutinneqartarpoq SSI-mi misissuinermit.

- **IGRA/ quanteferonimik atuineq**

TB-mik suli napparsimassutigilingisaq napparsimassutaasorlu suussusersiniarlugit IGRA/ quanteferonimik atuineq misissueriaatsimut ilanngunneqarsimavoq.

2014-imiit maj 2015-imut Kalaallit Nunaanni tamarmi quanteferon atorlugu aammik misissugassat katillugit 7110-t tiguneqarsimapput, taakkunanna 1449-t napparsimasut paasineqarput. Se-quanteferon taamaallaat napparsimasoqartillugu nappaatip suussusersiniarneqarnerani atorreqarsinnaavoq, tassa napparsimasoq TB-mik tunillatsissimagaluarpuunniit misissukkat 20 %-ii ajoquteqartanngimmata. Napparsimaruloortoqartillugu quanteferon ajoquteqartoqarneranik takutiinngitsoorsinnaavoq. Quanteferon ajoquteqartoqarneranik takutiinngitsoq nappaat suussusersiniarlugu meeqqanut marluk inorlugit ukiulinnut atorreqarsinnaangilaq.

Se-quanteferon-ip ajoquteqartoqarneranik takutiinngitsoq TB suli napparsimassutigilingisaq napparsimassutaasorlu immikkoortissinnaangilai. Misissugaq atorreqarsinnaavoq aallaavittut TB-qartup attaveqarfigisimasaanik paasiniaanermi aamma aalajangersimasunik misissuinermi atorreqarsinnaavoq.

- **Tarrarsuisarnerit nassuiarneqartarnerannik qitiusumik aqunneqalernani**

Tarrarsuisarnerit digitalinngortinneqareerput peqqinnissaqarfimmilu tamarmi internet aqqutigalugu takuneqarsinnaallutik.

TB-qartunik tarrarsuisarnerup nassuiarneqartarnerata qitiusumik aqunneqalernerani unammillernartuusimavoq, 2016-imili puannik tarrarsuisarnerit tamarmik puannut tunngatillugu immikkut ilisimasalimmit nassuiarneqartalerneratigut tamanna iluatsinneqarsimavoq. Taamaalilluni nappaammik suussusersiisarnermut misissueqqittarnermullu tunngatillugit qaffasissumik pitsaassusilimmik suliaqartarnej qulakkeernejarpog.

- **Peqqinnissatigut suliaqartunut malittarisassat**

April 2013-imi peqqinnissatigut suliaqartut malittarisassaat nutartikkat saqqummiunneqarput, taakku Peqqik intranetsimi takuneqarsinnaapput aamma 2015-imiit Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup nittartagaani. Malittarisassat imarai: Nappaammik suussusersiisarneq, katsorsaasarneq, misissueqqittarneq tunillatsissimasinnaasunillu paasiniaasarneq, akiuussutissalersuisarneq pitsaaliuinerlu.

Malittarisassani aamma nassuiarneqarpoq qulartoqarnerani kina attavigineqarsinnaanersoq.

Malittarisassat Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup nittartagaani pissarsiarineqarsinnaanerat siunertamut naapertuuppoq, tassa inuit Kalaallit Nunaannut aallannginnerminni taakkunannga takunnissinnaaniassammata.

- **Inunnik aalajangersimasunik misissuineq**

Nuummi angerlarsimaffeqanngitsut akornanni TB-qartunik nassaartoqaqattaartoqarnera pissutigalugu TB ambulatoriap angerlarsimaffeqanngitsullu ornittagaata Kialaarfiup suleqatigiissutigilersimavaat ornittakkamik atuisut sulisullu ukiumut ataasiarlutik TB-mik misissortittarnissaat ilitersorneqartarnissaallu. Aamma neqeroorutaavoq TB-mut tunngatillugu peqqissaasumik qaammat allortarlugu pulaarteqartarnissaq, tassani atuisut siunnersorneqarsinnaallutillu ilitersorneqarsinnaapput. Isumaqatigiissut angerlarsimaffeqanngitsut ornittagaannik atuisut akuerisimavaat. 2015-imi misissuisimanermut atatillugu atuisut akornanni marluk TB-qartut paasineqarpoq.

Nuummi TB pillugu paasissutissiisarnissaq kiisalu assersuutigalugu inuup TB-qartup katsorsarneqarnerata naammassineqarnissaanut ikorfartuisarnissaq pillugu suleqatigiittoqarnissaanik Frelsens Hær suleqatigineqalersimavoq.

TB-mut tunngatillugu peqqissaasut isumaginninnikkullu sulisut kiisalu NGO-t, Frelsens Hærip suleqatigiinnissaat naapertuuttut pisariaqartutullu isigineqarpoq. Aamma peqqissaasup inuit namminneq ippigisatik pillugit iliuuseqarnissamut peqqinnissaqarfimmullu saaffiginnissamut ajornartorsiuteqarsinnaasut ornittarnissai naapertuuttut pissarsiaqarnartutullu isigineqarpoq.

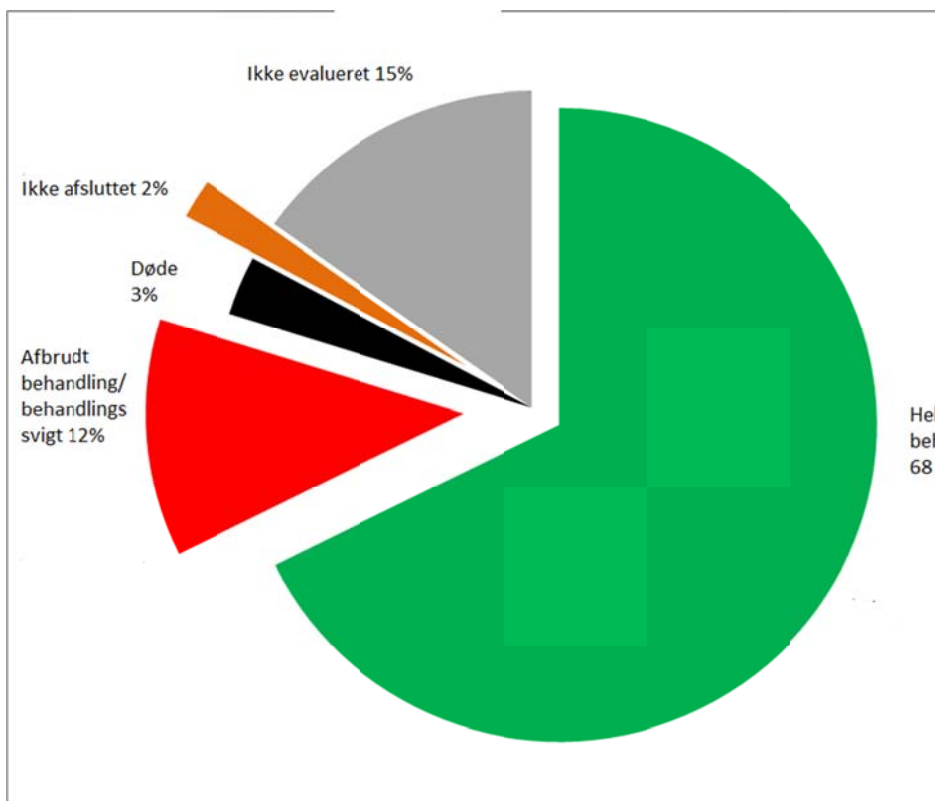
Kinguneqartumik nakorsaasersuilluni katsorsaasarnerup katsorsaanermillu nakkutiginnittarnerup killiffii

- **Sulianik aqutsisarneq**

Nunatsinni napparsimasut ilarpassuisa katsorsartinnerminnik unitsitsisarnerat imaluunniit katsorsarneqarnerminnik malitseqartitsineq ajornerat nalinginnaasuuvoq.

Nalunaarutigineqarsimasut ilarpassuisa katsorsarneqarnerisa kinguneqarsimanerannut uppernarsaatit aamma TB-mut tunngasunik qarasaasiakkut paasissutissiivimmi amigaatigineqarput. Tamanna takussutissiami 5-imi takuneqarsinnaavoq.

Anguniagaasimavoq TB-qartut 85 %-iisa katsorsarneqarnerat naammassinec tamannalumi nalunaarutigineqartutigit uppersarneqarsimavoq. Taamaalic pingaaruteqarpoq nappaat qaangertinniarlugu, tuniluuttoqarsinnaanera napp: akiuussinnaanera anigorniarlugit aamma akiuussinnaanera nakkutiginiarlugu Piffissami ikittuinnaat TB-qarnermik saniatigit HIV-qarsimapput, TB-qartoqar HIV nappaatigineqarnerseq misissorneqartarsimavoq, HIV-qartullu katsorsar qaammatinik arfinilinniit qulingiluanut sivitsorneqarsimalluni.

Takussutissiaq 5: 2014-imi TB-qalertut nutaat nappaamminnullu utersaartoortut katsangusat, paasisutissarsiffik WHO

- **Nakorsaatinik pilersuineq**

TB-mut nakorsaatit nuna tamakkerlugu atugassat Nunatta nakorsaataasivia aqitiu sumit pisiarineqartarput peqqinnissaqarfinnullu pisariaqartitsineq naapert agguanneqartarlutik. Nakorsaatit akuleriissitat nakorsaatinik aalajangersima annertussilikkat ator neqartarsimapput. Nakorsaatit akuleriissitat ilaannikkut amigaatigineqartarsimapput, taamaattoqartillugu nakorsaatit assigiinngitsut s katsorsaasoqartarpoq.

- **Inummut illersuutit aamma tunillaassuisunik immikkoortitsinissa**

Tuniluuttumik TB-qartoqartillugu inummut illersuutit ator neqartarput. Peqqissa assigiinngitsumik periuseqartarput inummut illersuutinik iniminniigaangamik. inummut illersuutit eqqiluisaarnissarlu pillugit ilitersuutit peqqinnissaqarfiup il takuneqarsinnaapput. TB-mik nappaatilik ullut arfineq marlunnit 14-inut tunilla immikkoortillugu inissinneqartarpoq. Tunillaassuisunik immikkoortitsisar neq